

Rafał KWIECIŃSKI

Uniwersytet Jagielloński

rafal.kwiecinski@uj.edu.pl

BLISKI WSCHÓD W POLITYCE ZAGRANICZNEJ CHIN W ERZE XI JINPINGA

ZNACZENIE KULTURY STRATEGICZNEJ

ABSTRACT

The Middle East in China's Foreign Policy in the Xi Jinping Era: The Importance of Strategic Culture

The article puts forward a hypothesis according to which cooperation with Middle Eastern countries is primarily intended to ensure China the status of a superpower in the international system. The theory of neoclassical realism was chosen as the theoretical basis, and strategic culture was chosen as the intervening variable. Based on Charles Kupchan's concepts, six images were identified in China's contemporary strategic culture. In this light, China creates a broadly understood alternative for Middle Eastern countries and pursues its interests. Thanks to cooperation with Middle Eastern countries, the PRC is gaining significant support, its position in the UN is strengthening, and initiatives such as the March 2023 mediation are increasing prestige. At the same time, they have access to the necessary natural resources and stable cooperation with Arab countries and Iran in the region, and their military importance is gradually increasing. China can give Middle Eastern countries what the US cannot – anything to climb and gain the same importance as their biggest rival.

Keywords: China, Middle East, superpower, South–South cooperation, CAFSC, UN

Słowa kluczowe: Chiny, Bliski Wschód, supermocarstwo, współpraca Południe–Południe, Forum Współpracy Chiny–Państwa Arabskie, ONZ

WSTĘP

6 marca 2023 roku delegacje Arabii Saudyjskiej i Iranu przybyły do Pekinu. Od siedmiu lat w ich stosunkach panował głęboki kryzys, który próbowano przełamać w trwających dwa lata rokowaniach, prowadzonych w Iraku i Omanie. W trakcie ich ostatniej odsłony mediację przejęły Chiny i doprowadziły do zawarcia porozumienia po czterech dniach rozmów. Już 10 marca Wang Yi, następca Yanga Jiechi na stanowisku ministra spraw zagranicznych Chin, mógł pozować w towarzystwie sekretarza rady bezpieczeństwa Iranu, Ali Shamkhaniego, oraz saudyjskiego ministra stanu Musaada al-Aibana. Znaczący temat podkreślali, że głównym motywem działań Chin była *perspektywa strategiczna i interesy gospodarcze*¹. Inni dodawali, że pojawił się nowy poziom chińskich ambicji, tj. utrwalenie wizerunku Xi Jinpinga jako *światowego męża stanu*².

Jednak od ambicji przywódców ważniejsze są ambicje i interesy państw. Obecny przewodniczący Chińskiej Republiki Ludowej (ChRL) uważany jest za człowieka, który nie wyobraża sobie poświęcenia interesu narodowego Chin. Wkrótce po objęciu swojej pierwszej kadencji określił go bardzo wyraźnie: *suwerenność, bezpieczeństwo i rozwój*³. Jednocześnie Chiny od początku rządów Xi Jinpinga szukają możliwości wzmocnienia swej pozycji w systemie międzynarodowym i uzyskania statusu równego Stanom Zjednoczonym⁴.

Od momentu swego powstania Chińska Republika Ludowa utrzymywała bardzo dobre relacje z państwami rozwijającymi się, czyli – jak dzisiaj je określamy – państwami Globalnego Południa. Zdaniem jednego z chińskich badaczy, obecnie współpraca z państwami rozwijającymi się ma zagwarantować Chinom status *światowego mocarstwa*⁵. Pomijając subtelności językowe – Chiny są już bowiem światowym mocarstwem – chodzi o zdobycie statusu mocarstwa porównywalnego z USA, czyli supermocarstwa. Zdaniem Chińczyków zdobycie takiej pozycji jest o tyle istotne, że na świecie panuje chaos, ponieważ amerykańskie przywództwo zawiodło⁶. W takim scenariuszu państwa Bliskiego Wschodu mają do odegrania własną rolę.

Celem artykułu jest ukazanie znaczenia Bliskiego Wschodu w chińskiej polityce zagranicznej w czasie rządów Xi Jinpinga (od 2012). Głównym elementem empirycznym jest pytanie: W jaki sposób współpraca z państwami Bliskiego Wschodu wzmocnia

¹ E. Nahari, *How a Small Saudi City Explains China's Role in the Saudi-Iran Agreement*, Fikra Forum, 28 VI 2023, [online] <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/how-small-saudi-city-explains-chinas-role-saudi-iran-agreement>, 28 VI 2024.

² D. Pierson, *China's Role in Iran-Saudi Arabia Deal Shows Xi Global Goals*, „The New York Times” 2023, 11 III, [online] <https://www.nytimes.com/2023/03/11/world/asia/china-saudi-arabia-iran-us.html>, 28 VI 2024.

³ W. Wo-Lap Lam, *Chinese Politics in the Era of Xi Jinping: Renaissance, Reform or Retrogression?*, New York–Abingdon 2015, s. 193.

⁴ R. Mukherjee, *China's Status Anxiety*, „Foreign Affairs” 2023, 19 V, [online] <https://www.foreignaffairs.com/china/united-states-china-status-anxiety>, 28 VI 2024.

⁵ Honghua Men, *China's Grand Strategy: A Framework Analysis*, Singapore 2020, s. 200.

⁶ D. Pierson, *China's Role in Iran-Saudi Arabia Deal...*

dążenia Chin do uzyskania statusu porównywalnego ze Stanami Zjednoczonymi? Dla spójnego przedstawienia odpowiedzi na to pytanie za podstawę teoretyczną obrano perspektywę realizmu neoklasycznego, a za zmienną interweniującą przyjęto chińską kulturę strategiczną. Wykorzystując koncepcję Charlesa Kupchana, zidentyfikowano sześć obrazów (ang. *images*) w chińskiej kulturze strategicznej, a następnie prześledzono, jak te obrazy przekładają się na preferencje strategiczne Chin wobec regionu Bliskiego Wschodu. W taki sposób zrekonstruowano łańcuch przyczynowo-skutkowy, umożliwiając sformułowanie hipotezy, wedle której współpraca z państwami bliskowschodnimi ma przede wszystkim zapewnić Chinom status supermocarstwa w systemie międzynarodowym.

ZAŁOŻENIA TEORETYCZNE

Kenneth N. Waltz uważa, że najważniejszym celem państw jest bezpieczeństwo⁷. Gdyby jednak rzeczywiście wszystkie państwa dążyły jedynie do bezpieczeństwa, a nikt nie przejawiałby chęci do ekspansji, to model Waltza byłby nieadekwatny; nie byłoby bowiem potrzeby prowadzenia polityki równowagi⁸.

Słabości neorealizmu przewyżniają reprezentanci realizmu neoklasycznego: biorą oni pod uwagę intencje państw oraz uważają, że w badaniach możliwe jest łączenie poziomów analizy w stosunkach międzynarodowych. Impuls z poziomu systemu międzynarodowego prowadzi do określonego skutku w polityce zagranicznej państwa, ale po drodze wewnętrzne procesy polityczne kanalizują odpowiedź państwa, działając jak *pasy transmisyjne*⁹. W sensie metodologicznym, pomiędzy zmienną niezależną na poziomie systemu międzynarodowego a zmienną zależną, którą jest polityka zagraniczna, wprowadzane są zmienne interweniujące na poziomie państwa¹⁰. Na zarzuty, iż wprowadzane są one *ad hoc*, realiści neoklasyczni pogrupowali zmienne interweniujące w cztery kategorie: przywódca, kultura strategiczna, relacje państwo–społeczeństwo, instytucje wewnętrzne¹¹.

Innego rodzaju założenia teoretyczne przyjął Thomas Juneau. Chociaż identyfikuje się on z realizmem neoklasycznym, to uważa, iż punktem wyjścia nie powinna być teoria Waltzowska, ale bardzo szeroko rozumiana potęga państwa. Juneau zalicza do niej materialne i niematerialne zasoby użyteczne dla polityki zagranicznej. Odwołując

⁷ K.N. Waltz, *Theory of International Politics*, Reading–Menlo Park–London–Amsterdam–Don Mills–Sydney 1979, s. 118.

⁸ R. Schweller, *Neorealism's Status-Quo Bias: What Security Dilemma?*, „Security Studies” 1996, vol. 5, no. 3, s. 115–116.

⁹ R. Schweller, *Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing*, „International Security” 2004, vol. 28, no. 2, s. 162–164.

¹⁰ M. Kozub-Karkut, *Realizm neoklasyczny w perspektywie teorii stosunków międzynarodowych i polityki zagranicznej*, Kraków 2020, s. 191–204.

¹¹ N.M. Ripsman, J.W. Taliaferro, S.E. Lobell, *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, New York 2016, s. 61–79.

się do najważniejszych przedstawicieli nurtu realistycznego oraz do koncepcji Josepha Nye'a, wyróżnia w potęgę nie tylko siłę militarną i gospodarczą, lecz m.in. także położenie geograficzne, potencjał demograficzny, członkostwo w sojuszach czy *soft power*¹². Jako zmienne interweniujące Juneau przyjmuje status państwa w systemie międzynarodowym, tożsamość reżimu politycznego oraz frakcje polityczne w reżimie autorytarnym. Co ciekawe, kulturę strategiczną uważa za potencjalny element tożsamości reżimu, ale wykazuje jednocześnie wobec niej daleko idący sceptycyzm. Według Juneau definicje kultury strategicznej są zbyt szerokie, ponieważ obejmują niekiedy również inne aspekty: geograficzne, historyczne, związane z zasobami, klimatem itd. Zastosowanie tak niejasnej i szerokiej zmiennej interweniującej prowadziłoby do redundancji w łańcuchu przyczynowym¹³.

Wartością propozycji Juneau jest wprowadzenie zmiennej niezależnej w postaci kategorii potęgi państwa. Juneau nie skorzystał, niestety, w tym wypadku z ustaleń Norrina M. Ripsmana, Jeffrey'a W. Taliaferra i Stevena E. Lobella, chociaż odwołuje się do nich w innych miejscach swojej pracy. Wspomniana trójka badaczy wskazuje, iż kulturę strategiczną można uwzględniać w łańcuchach przyczynowych w dwojaki sposób: jako kulturę organizacyjną, np. w sferze militarnej, albo – szerszej – jako zakorzenione wyobrażenia i podzielane oczekiwania społeczeństwa jako całości. W tym drugim rozumieniu kultury strategicznej Ripsman, Taliaferro i Lobell przytaczają koncepcję Charlesa Kupchana¹⁴.

Kupchan rozróżnia kulturę strategiczną od przekonań strategicznych. Te pierwsze nie mają charakteru logicznych wniosków; składają się z głęboko zakorzenionych pojęć i koncepcji dotyczących bezpieczeństwa narodowego, które przybierają postać obrazów i symboli¹⁵. Kultura strategiczna dotyczy kwestii dobrobytu, bezpieczeństwa i natury stosunków międzynarodowych, ale także miejsca państwa w hierarchii w systemie międzynarodowym oraz jego zewnętrznych ambicji. Ta sfera ideacyjna jest czymś innym od przekonań elit, które mają charakter logicznych wniosków z przyczynowymi przypuszczeniami¹⁶. Stanowisko elit mają bardziej konkretną postać: dotyczą takich spraw jak znaczenie odstraszania, przewagi ataku czy obrony bądź odnoszą się do przewidywań na temat długości przyszłej wojny¹⁷.

Koncepcja Kupchana zawęży znacząco kulturę strategiczną do obrazów i symboli, które nie są efektem logicznego wnioskowania. Należy uznać, że te obrazy, symbole, a nawet mity mają wpływ na przekonania strategiczne elit, w tym na kwestie związane ze statusem państwa w hierarchii międzynarodowej, budową dobrobytu i dostępu do surowców. Juneau sądzi, że zasadą realizmu neoklasycznego jest przekonanie, iż

¹² T. Juneau, *Squandered Opportunity: Neoclassical Realism and Iranian Foreign Policy*, Stanford 2015, s. 35-41.

¹³ *Tamże*, s. 41-49, zwłaszcza s. 45.

¹⁴ N.M. Ripsman, J.W. Taliaferro, S.E. Lobell, *Neoclassical Realist Theory...*, s. 66-67.

¹⁵ C. Kupchan, *The Vulnerability of Empire*, Ithaca-London 1994, s. 5.

¹⁶ *Tamże*, s. 21-22.

¹⁷ *Tamże*, s. 89.

intencje państw określane są przez ich zdolności (potencjały)¹⁸. Potwierdzają to Ripsman, Taliaferro i Lobell, zwracając uwagę, że niepewność co do intencji i zdolności innych państw prowadzi do nigdy niekończącej się walki o potęgę i wpływy w świecie, w którym zasoby są ograniczone¹⁹. Błędem jest sądzić, że w tej walce o potęgę siła militarna jest jedyną metodą, jak chce tego np. John Mearsheimer²⁰. Ekspansję można prowadzić także poprzez inicjatywy dyplomatyczne²¹. Jednak uzyskanie najwyższej pozycji w systemie międzynarodowym wymaga umiejętnego przełożenia inspirujących do działania obrazów i symboli.

OBRAZY WSPÓŁCZESNEJ CHIŃSKIEJ KULTURY STRATEGICZNEJ

Według Ripsmana, Taliaferro i Lobella kultura strategiczna jest w określonym czasie konstruowana i rekonstruowana. Jest to efektem inżynierii społecznej, do której dochodzi przede wszystkim w państwach autorytarnych²². Oznacza to, że w rozłożonej w czasie rekonstrukcji chińskiej kultury strategicznej odnaleźć można elementy o ponadczasowym charakterze. Z kolei Tiejun Zhang twierdzi, że współczesną kulturę strategiczną Chin należy postrzegać w kategoriach realizmu defensywnego. Tak samo jak w okresie cesarstwa, współczesna chińska kultura strategiczna zakłada *samowystarczalność i samodzielność* w budowaniu własnej potęgi. Kluczowe znaczenie ma wszechstronna potęga państwa, rozumiana jako spłot wielu czynników²³. W Chinach Xi Jinpinga istnieje wiele obrazów i symboli, które nadają kształt kulturze strategicznej. Jeśli chodzi o politykę zagraniczną ChRL wobec Bliskiego Wschodu, możemy obecnie zidentyfikować następujące, najważniejsze elementy tej kultury:

Obraz 1: Najważniejszym obrazem w chińskiej kulturze strategicznej wpływającej na stosunki ze światem zewnętrznym jest zasada „jednych Chin”, zgodnie z którą Tajwan nie jest samodzielnym państwem, lecz częścią Państwa Środka. Zdaniem Xi Jinpinga, bez zjednoczenia Tajwanu z Chinami nie będzie możliwe urzeczywistnienie *wielkiego odrodzenia narodu chińskiego*²⁴. Według chińskich władz przyłączenie Tajwanu do Chin jest *wspólnym dążeniem i świętą odpowiedzialnością wszystkich Chińczyków*²⁵.

¹⁸ T. Juneau, *Squandered Opportunity...*, s. 21.

¹⁹ N.M. Ripsman, J.W. Taliaferro, S.E. Lobell, *Neoclassical Realist Theory...*, s. 43.

²⁰ J. Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, New York 2014, s. 5.

²¹ C. Kupchan, *The Vulnerability...*, s. 5.

²² N.M. Ripsman, J.W. Taliaferro, S.E. Lobell, *Neoclassical Realist Theory...*, s. 68.

²³ Tiejun Zhang, *Chinese Strategic Culture: Traditional and Present Features*, „Comparative Strategy” 2002, vol. 72, no. 2, s. 74.

²⁴ *Xi Focus: Xi Says Taiwan Question Will Be Resolved as National Rejuvenation Will Be Reality*, Xinhua, 10 X 2021, [online] http://www.news.cn/english/2021-10/09/c_1310233813.htm, 3 VII 2024.

²⁵ *Statement by the Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China*, Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, 2 VIII 2022, [online] https://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt_665385/2649_665393/202208/t20220802_10732293.html, 3 VII 2024.

Obraz 2: Według chińskich elit Chiny powinny posiadać status równy USA²⁶. Chińczycy uważają, że harmonijny porządek społeczny to taki porządek, w którym jednostka zajmuje należne jej miejsce, odpowiadające jej statusowi, a w harmonijnym ładzie międzynarodowym powinna panować taka sama zasada²⁷. Harmonijna koegzystencja państw o różnych systemach politycznych, gospodarczych i ideologiach umożliwi wdrożenie idei „wspólnej przyszłości dla całej ludzkości” Xi Jinpinga, czyli ładu opartego na zasadach konsultacji i dialogu, tworzącego sprawiedliwe i szanujące odmienności środowisko bezpieczeństwa budowanego na wspólnych interesach²⁸.

Obraz 3: Zasadniczym celem Chin jest rozwój, a zatem wzrost gospodarki i państwa, czego skutkiem ma być także zapewnienie społeczeństwu dobrobytu. Modernizacja ma doprowadzić do „odrodzenia narodu chińskiego”, przy jednoczesnym utrzymaniu rozwoju Chin jako państwa socjalistycznego z „chińską charakterystyką”²⁹. „Odrodzenie narodu chińskiego” zakłada realizację wielu zadań, w tym rozwój nauki, budowę gospodarki opartej na wysokich technologiach czy modernizację sił zbrojnych³⁰.

Obraz 4: W percepcji chińskich elit współczesne Państwo Środka jest wciąż państwem rozwijającym się, chociaż w tej grupie jest największym z państw³¹. Dlatego Chiny chcą reprezentować interesy wszystkich państw rozwijających się³². Chińska Republika Ludowa deklaruje, że zawsze *pozostanie w rodzinie* tych państw oraz będzie wzmacniać współpracę Południe–Południe i dialog Północ–Południe³³. Podczas 78. sesji Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) we wrześniu 2023 roku wiceprzewodniczący ChRL Zhang He powiedział m.in., że Chiny *oddychają tym samym oddechem, co kraje rozwijające, i dzielą z nimi wspólną przyszłość*³⁴.

²⁶ R. Mukherjee, *China's Status Anxiety...*

²⁷ R. Kwieciński, *Multilateralizm „z chińskim charakterem”, [w:] Normy, wartości i instytucje we współczesnych stosunkach międzynarodowych*, red. Ł. Fijałkowski, E. Stadtmüller, Warszawa 2015, s. 54.

²⁸ *A Global Community of Shared Future: China's Proposal's and Actions*, The State Council Information Office of the People's Republic of China, 26 IX 2023, [online] https://www.fmprc.gov.cn/eng/zxxx_662805/202309/t20230926_11150122.html, 3 VII 2024.

²⁹ Xi Jinping, *Hold High the Great Banner of Socialism with Chinese Characteristics and Strive in Unity to Build a Modern Socialist Country in All Respect*, Report to the 20th Congress of the Communist Country of China, Xinhua, 16 X 2022, [online] <https://english.news.cn/20221025/8eb6f5239f984f01a2bc45b5b5db0c51/c.html>, 3 VII 2024.

³⁰ Li Wei, *Xi Pools Mighty Force for Building Great Country, National Rejuvenation*, China Military, 13 III 2023, [online] http://eng.chinamil.com.cn/CHINA_209163/TopStories_209189/16209136.html, 3 VII 2024.

³¹ *Li Xi Attends and Addresses the Summit of the G77 and China in Havana*, Embassy of the People's Republic of China in the Hellenic Republic, 16 IX 2023, [online] http://gr.china-embassy.gov.cn/eng/zgyw/202309/t20230918_11144712.htm, 3 VII 2024.

³² Zhu Feng, *Chinese Diplomacy for Benefit of the World*, „China Daily” 2022, 26 X, [online] <https://www.chinadaily.com.cn/a/202210/26/WS63586cb6a310fd2b29e7e820.html>, 3 VII 2024.

³³ *President Xi Jinping Chairs and Delivers Important Remarks at the High-level Dialogue on Global Development*, Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, 25 VI 2022, [online] https://www.mfa.gov.cn/eng/zxxx_662805/202206/t20220625_10709866.html, 3 VII 2024.

³⁴ *China Wants to Be the Leader of the Global South*, „The Economist” 2023, 21 IX, [online] <https://www.economist.com/china/2023/09/21/china-wants-to-be-the-leader-of-the-global-south>, 3 VII 2024.

Obraz 5: Chiny są *pokojuową cywilizacją*, a więc są państwem miłującym pokój³⁵. W oficjalnej narracji niezwykle często podkreśla się, że suwerenność i integralność państwa mają nadrzędne znaczenie w stosunkach między państwami, a Chiny szanują suwerenność i integralność terytorialną innych państw³⁶. Przedstawiciele ChRL wskazują, że utrzymanie pokoju powinno być elementem współpracy, a chińska pomoc wojskowa udzielana niektórym państwom jest przejawem chińskiego wsparcia dla budowy bezpieczeństwa³⁷.

Obraz 6: W tym obrazie Chiny ukazują się jako „mocarstwo morskie”. W lipcu 2013 roku Xi Jinping przedstawił czteropunktowy plan budowy ChRL jako *supermocarstwa morskiego*³⁸. Jeszcze w październiku tego roku Xi Jinping zaprezentował w Dżakarcie idee utworzenia „morskiego jedwabnego szlaku”, który stałby się wzmocnieniem partnerstwa morskiego Chin z sąsiadami³⁹. W opublikowanej w maju 2015 roku białej księdze na temat chińskiej strategii wojskowej morza i oceany zostały uznane za najważniejszą domenę w ewentualnym przyszłym konflikcie zbrojnym⁴⁰.

Powyższe zidentyfikowane obrazy, obecne w chińskiej kulturze, przenikają się nawzajem. Poszczególne działania i inicjatywy polityki zagranicznej można powiązać z więcej niż tylko jednym z przedstawionych obrazów. Jednak musi nastąpić ich operacjonalizacja, to znaczy przeformułowanie na cele strategiczne oparte na przyczynowo-skutkowym wnioskowaniu. Partyjne elity budują świadomie konstruowane narracje strategiczne, w których można odnaleźć najważniejsze dla Chin idee rozpowszechniane w systemie międzynarodowym⁴¹. Jednak zidentyfikowane obrazy chińskiej kultury strategicznej mają charakter ideacyjny i należą do wymiaru normatywnego chińskiej polityki zagranicznej. Konieczne jest zatem przesłedzenie, jak te obrazy przekładają się na politykę zagraniczną Chin wobec Bliskiego Wschodu, aby poznać jej wymiar empiryczny.

³⁵ *Explainer: Unraveling Peace-Loving DNA of Chinese Civilization*, Xinhua, 12 VI 2023, [online] <https://english.news.cn/20230612/fa55c14cd8c24a3fb9efd01ecd3eebb0/c.html>, 3 VII 2024.

³⁶ Xi Jinping, *Hold High the Great Banner of Socialism...*

³⁷ *China, Africa Vow to Strengthen Military Cooperation*, Xinhua, 23 VII 2023, [online] <https://english.news.cn/20230722/3181d289498247a4ab869d5e1a8dadba/c.html>, 3 VII 2024.

³⁸ *Comrade Xi Jinping's Remarks to the Eight Collective Study Session of the CCP Politburo*, Center for Strategic and International Studies, 30 VII 2023, [online] <https://interpret.csis.org/translations/comrade-xi-jinpings-remarks-to-the-eighth-collective-study-session-of-the-ccp-politburo/>, 3 VII 2024.

³⁹ Wu Jiao, Zhang Yunbi, *Xi in Call for Building of 'New Maritime Silk Road'*, „China Daily”, 4 X 2013, [online] https://usa.chinadaily.com.cn/china/2013-10/04/content_17008940.htm, 3 VII 2024.

⁴⁰ *China's Military Strategy*, The State Council Information Office of the People's Republic of China, 27 V 2015, [online] https://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2015/05/27/content_281475115610833.htm, 3 VII 2024.

⁴¹ Ł. Gacek, *Nowy wspaniały świat...? Strategiczne narracje Chin a reforma systemu globalnego zarządzania*, Warszawa 2024, s. 45-58, zwłaszcza s. 50.

ZASADA „JEDNYCH CHIN” NA BLISKIM WSCHODZIE

Uznanie zasady „jednych Chin” jest jedynym warunkiem wstępnym, stawianym przez chińską dyplomację. Władze w Pekinie odmawiają nawiązywania stosunków dyplomatycznych z tymi państwami, które pozostają w relacjach dyplomatycznych z władzami w Tajpej, chociaż bywały wyjątki⁴². Z kolei wszystkie okoliczności, które w percepcji Chin są przejawem podważania zasady „jednych Chin”, spotykają się ze zdecydowaną reakcją. Tak było w przypadku Litwy, która zgodziła się na otwarcie w 2021 roku w Wilnie Biura Przedstawicielskiego Tajwanu zamiast Tajpej. W odpowiedzi Chiny obniżyły rangę swojego przedstawicielstwa dyplomatycznego z poziomu ambasady na szczebel *chargé d'affaires*⁴³.

W przypadku Bliskiego Wschodu takie kontrowersje nie istnieją, ponieważ żadne państwo tego regionu nie utrzymuje już stosunków dyplomatycznych z Tajwanem. W tym kontekście stosunki Chin z państwami bliskowschodnimi można uznać za harmonijne, pomimo nieporozumień w przeszłości. Na przykład w Chinach negatywne emocje pojawiają się zawsze, kiedy przywódcy tajwańscy spotykają się z głowami innych państw albo ważnymi przedstawicielami tych państw. Największą burzę wywołała prześiadka prezydenta Chen Shui-biana w Dubaju w 2005 roku, kiedy wracał na Tajwan po serii wizyt w Ameryce Łacińskiej. Może dlatego, że ten swoisty tranzyt trwał trzy dni, a może dlatego, iż Chen był niezwykle gorącym i głośnym orędownikiem tajwańskiej niepodległości. Tajwański prezydent spotkał się wówczas z młodszym bratem prezydenta ZEA na lotnisku udekorowanym flagami Republiki Chińskiej⁴⁴. W zamian za tę wizytę ZEA miały otrzymać 10 tys. tajwańskich karabinów szturmowych T91⁴⁵.

Obecnie Tajwan nadal utrzymuje bliskie stosunki przede wszystkim z państwami Zatoki Perskiej. Arabia Saudyjska jest wciąż największym eksporterem ropy naftowej na Tajwan; trzeci jest Kuwejt, a ZEA plasują się na piątym miejscu⁴⁶. Jednak handel ropą naftową to nie handel bronią. Co ciekawe, kontrowersji nie budzi nawet adres internetowy Biura Przedstawicielskiego Tajpej Arabii Saudyjskiej, który zachował w domenie nazwę *taiwan embassy*, na co wskazywał już w 2021 roku Yitzhak Shichor⁴⁷. Może

⁴² R. Kwieciński, *Zjednoczenie Chin? Proces reintegracji Wielkich Chin na przełomie XX i XXI w.*, Kraków 2016, s. 206.

⁴³ Ł. Gacek, R. Kwieciński, E. Trojnar, *Taiwan under Tsai Ing-wen. Democracy Diplomacy*, Berlin 2022, s. 120.

⁴⁴ I-wei J. Chang, *The UAE: An Oasis for Trade and Friendly Ties with Taiwan*, „Global Taiwan Brief” 2019, vol. 4, no. 16, [online] <https://globaltaiwan.org/2019/08/the-uae-an-oasis-for-trade-and-friendly-ties-with-taiwan/>, 4 VII 2024.

⁴⁵ *UAE ‘Given Guns’ for Chen Visit*, „Taipei Times” 2005, 9 X, [online] <https://www.taipeitimes.com/News/taiwan/archives/2005/10/09/2003275057>, 4 VII 2024.

⁴⁶ *Crude Petroleum in Chinese Taipei*, Observatory of Economic Complexity, [online] <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/twn>, 4 VII 2024.

⁴⁷ Y. Shichor, *Will and Capabilities: the PRC-ROC Imbalance in the Middle East*, „Global Taiwan Brief” 2021, vol. 6, no. 1, [online] <https://globaltaiwan.org/2021/01/will-and-capabilities-the-prc-roc-im-balance-in-the-middle-east/>, 4 VII 2024; Taipei Economic and Cultural Representative Office in the Kingdom of Saudi Arabia, [online] <https://www.taiwanembassy.org/sa/index.html>, 4 VII 2024.

dlatego, że Arabia Saudyjska jest znaczącym dostawcą ropy naftowej do Chin, a władze w Pekinie wydają się mieć wobec władz w Rijadzie dalekosiężne plany. A może dlatego, że ChRL jest pewna wsparcia swych bliskowschodnich partnerów. Kiedy w sierpniu 2022 roku speakerka Izby Reprezentantów USA Nancy Pelosi złożyła wizytę na Tajwanie, asystent sekretarza generalnego Ligi Państw Arabskich (LPA), Egipcjanin Hossam Zaki, oświadczył, że LPA stoi na stanowisku zachowania *suwerenności i integralności terytorialnej Chin oraz zdecydowanym przestrzeganiu zasady jednych Chin*. Zaki w rozmowie z ambasadorem Chin w Egipcie dodał, iż *nie może się doczekać szybkiego przelotu w kryzysie na Tajwanie*. Wizytę potępiły także m.in. Syria, Iran i ZEA⁴⁸.

BLISKI WSCHÓD A STATUS CHIN W SYSTEMIE MIĘDZYNARODOWYM

O ile akceptacja zasady „jednych Chin” jest najważniejszym warunkiem utrzymywania stosunków dyplomatycznych z ChRL, o tyle wzrost znaczenia współczesnego Państwa Środka na arenie międzynarodowej jest jego głównym celem. Dawn Murphy zwraca uwagę, że po zakończeniu zimnej wojny priorytetem politycznym Chin w regionie Bliskiego Wschodu stało się uzyskanie poparcia na arenie międzynarodowej⁴⁹. Honghua Men uważa, że rozwój stosunków Chin z państwami rozwijającymi się powinien przebiegać w myśl realizacji chińskich interesów strategicznych⁵⁰. Z kolei zdaniem Yana Xu-etonga Chiny potrzebują więcej przyjaciół i poparcia na arenie międzynarodowej niż finansowych zysków ze współpracy z zagranicą. W taki sposób mogą doprowadzić do *narodowego odrodzenia*, utożsamianego raczej z osiągnięciem statusu potęgi; ta jednak rozumiana jest jako pewien wpływ na umysły i działania innych państw⁵¹.

Działania Chin zmierzające do uzyskania wyższego statusu w obecnym łańdzu międzynarodowym przebiegają na poziomie globalnym, regionalnym i bilateralnym, a więc można wyróżnić tutaj formaty: światowy, regionu Bliskiego Wschodu oraz dwustronny. Należy jednak pamiętać, że ChRL w specyficzny sposób podchodzi do multilateralizmu, a przedsięwzięcia multilateralne stanowią dla Chin przede wszystkim wygodną platformę do rozmów bilateralnych⁵². W tej sekcji zajmiemy się przede wszystkim po-

⁴⁸ Arab League Declares Support for 'One China-Sovereignty' Amid Taiwan Crisis, The New Arab, 3 VIII 2022, [online] <https://www.newarab.com/news/taiwan-arab-league-declares-support-china-sovereignty>, 4 VII 2024; UAE Stresses Respect for 'One China' Principle, Middle East Monitor, 4 VII 2023, [online] <https://www.middleeastmonitor.com/20220804-uae-stresses-respect-for-one-china-principle/>, 4 VII 2024.

⁴⁹ D.C. Murphy, *China's Rise in the Global South: The Middle East, Africa and Beijing's Alternative World Order*, Stanford 2022, s. 34.

⁵⁰ Honghua Men, *China's Grand Strategy...*, s. 199.

⁵¹ Yan Xu-etong, *From Keeping a Low Profile for Striving for Achievement*, „The Chinese Journal of International Politics” 2014, vol. 7, no. 2, s. 163-184, zwłaszcza s. 163-165.

⁵² R. Kwieciński, *Multilateralizm z „chińskim charakterem”...*, s. 45-58, zwłaszcza s. 54-55.

ziomami globalnym i Bliskiego Wschodu, zwracając jednak uwagę również na znaczenie chińskiej mediacji między Arabią Saudyjską a Iranem.

Organizacja Narodów Zjednoczonych niezmiennie pozostaje w centrum chińskiego multilateralizmu, przede wszystkim dlatego, że w opinii chińskich elit interesy Chin są w niej szczególnie chronione⁵³. W Radzie Bezpieczeństwa ONZ ChRL, jak każdy stały członek tego organu, posiada prawo weta, co pozwala jej chronić swoje interesy, ale także swoich partnerów. Rada Bezpieczeństwa jest też miejscem rywalizacji Chin ze Stanami Zjednoczonymi, w jej ramach prezentowane są różne spojrzenia na najważniejsze problemy światowe, zwłaszcza na zagrożenia dla bezpieczeństwa międzynarodowego. W latach 1991-2020, po zimnej wojnie, Chiny i Stany Zjednoczone głosowały 54 razy w odmienny sposób w sprawach Bliskiego Wschodu. Do 2010 roku w głosowaniach dominowała kwestia konfliktu izraelskiego, a Chiny – podkreślając swój brak zgody na ocenę głosowanych przypadków – wstrzymywały się od głosu. Od 2011 roku główna narracja dotyczyła wojny domowej w Syrii, a Chiny zaczęły stosować prawo weta – za każdym razem wspólnie z Rosją: 10 razy w sprawie Syrii i raz, w 2020 roku, w kwestii sankcji nałożonych na Iran⁵⁴. Chińska Republika Ludowa konsekwentnie odmawiała poparcia takich projektów rezolucji, które w ich percepcji naruszały integralność terytorialną i suwerenność państw. Zwłaszcza w przypadku Syrii Chiny podkreślały, że wykluczone jest powoływanie się w projektach rezolucji na konwencje i protokoły, których strona syryjska nie podpisała⁵⁵. Murphy wskazuje, że na zmianę zachowania Chin w ONZ wpłynęła zbrojna akcja USA i państw zachodnich w Libii w 2011 roku podczas Arabskiej Wiosny. Chińska Republika Ludowa zaczęła zarzucać Stanom Zjednoczonym usprawiedliwianie agresji względami humanitarnymi i obalanie rządzących reżimów przy użyciu siły. Władze w Pekinie doszły do wniosku, że należy chronić siebie i inne państwa, w tym Syrię, przed zachodnim *neointerwencjonizmem*⁵⁶. Chiny uznały, że nadszedł czas, aby bardziej zdecydowanie bronić przyjaciół.

Chiny chronią swoich bliskowschodnich partnerów, a ci nie odmawiają Chinom wsparcia na forum ONZ. Nie tylko państwa bliskowschodnie, ale szerzej rzecz ujmując: państwa muzułmańskie głosują w interesie ChRL – albo wstrzymują się od głosu. Jeden z egipskich badaczy stwierdził, że kraje muzułmańskie albo wspierają Chiny indywidualnie lub na forach międzynarodowych, albo wstrzymują się od głosu⁵⁷. Państwa bliskowschodnie np. wspierają ChRL w głosowaniach w Radzie Praw Człowieka ONZ w sprawach, które dotyczą zmiany interpretacji obowiązujących norm albo bezpośrednio w obronie Chin w związku z zarzutami o łamanie

⁵³ *Tamże*, s. 53.

⁵⁴ D.C. Murphy, *China's Rise in the Global South...*, s. 194-206.

⁵⁵ R. Kwieciński, *Synergia. Rozwój stosunków Chin i Rosji w XXI w.*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2018, vol. 15, nr 1, s. 169-170, [online] <https://repozytorium.uafm.edu.pl/server/api/core/bitstreams/6b766d59-abb9-4001-803c-6db86f8e8697/content>.

⁵⁶ D.C. Murphy, *China's Rise in the Global South...*, s. 207.

⁵⁷ A. Abdeleli, *Why Arab and African Countries Stand with China at the UN*, Swissinfo, 11 X 2022, [online] <https://www.swissinfo.ch/eng/business/why-arab-and-african-countries-stand-with-china-at-the-un/47961448>, 5 VII 2024.

praw człowieka w tym kraju. W czerwcu 2017 roku Arabia Saudyjska, Egipt, Irak, Katar, Tunezja i ZEA pomogły wprowadzić Chinom zasady *nieingerencji w sprawy wewnętrzne państw, cichego dialogu oraz rozwoju ochrony praw człowieka kierowanego przez państwo* do narracji Rady Praw Człowieka, jak też pojęcie wspólnej przyszłości dla całej ludzkości⁵⁸. W listopadzie 2019 roku, w odpowiedzi na próbę potępienia Chin za czystki etniczne na muzułmańskiej ludności w Xinjiangu, 54 państwa wyraziły *uznanie dla Chin za znaczące osiągnięcia na polu ochrony praw człowieka*, w tym Arabia Saudyjska, Egipt i Syria⁵⁹. W 2020 roku, kiedy zarzucono ChRL ograniczenie swobód obywatelskich w Hongkongu, w obronie Chin stanęły wszystkie państwa bliskowschodnie, z wyjątkiem Izraela, Kataru i Turcji (te wstrzymały się od zajęcia stanowiska)⁶⁰. Można sądzić, że odgrywają tu rolę nie tylko korzyści gospodarcze, czerpane przez państwa bliskowschodnie ze współpracy z ChRL, ale również pewna wspólnota wartości i interesów.

Na poziomie regionalnym status i prestiż Chin wzmacnia ich aktywność dyplomatyczna związana z próbami przezwyciężenia konfliktów i rozwojem współpracy. Najważniejszymi chińskimi instrumentami polityki zagranicznej na poziomie regionu Bliskiego Wschodu są specjaliści wysłannicy do spraw konfliktów oraz – przede wszystkim – Forum Współpracy Chin–Państwa Arabskie (ang. *China Arab States Cooperation Forum*, CASCF).

Chińska Republika Ludowa powołała pierwszego wysłannika w kwestii Bliskiego Wschodu w 2002 roku. W momencie przejścia władzy przez Xi funkcję tę sprawował trzeci chiński dyplomata, Wu Sike, a od 2014 roku – Gong Xiaosheng. Władze w Pekinie za najważniejsze zagrożenie dla stabilności Bliskiego Wschodu uznają konflikt palestyńsko-izraelski. W tej sprawie stoją na stanowisku prawa Palestyńczyków do własnego państwa ze stolicą we Wschodniej Jerozolimie, powrotu do Syrii Wzgórz Golan, zachowania istnienia państwa Izrael oraz kontynuowania programu „ziemia za pokój”. Chiny w tej kwestii są bardzo wyważone w swoich działaniach; utrzymują dobre relacje zarówno z Izraelem, jak i państwami arabskimi i starają się przede wszystkim odgrywać rolę pośrednika. Od 2011 roku Wu Sike, a potem także Gong Shaoshen musieli zajmować się również problemem konfliktu w Syrii, a następnie nawet kwestią Iranu. Dlatego w 2016 roku Xie Xiaoyana mianowano specjalnym wysłannikiem do spraw Syrii. Xie starał się wspierać przede wszystkim inicjatywy mające na celu przerwanie ognia i szukanie politycznego rozwiązania. Jednocześnie Xie podkreślał, że w interesie Chin jest uniknięcie kolejnej zbrojnej interwencji państw zachodnich⁶¹.

⁵⁸ T. Piccone, *China's Long Game on Human Rights at the United Nations*, Brookings Institute 2018, s. 9-10, [online] https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2018/09/FP_20181009_china_human_rights.pdf, 5 VII 2024.

⁵⁹ L. Charboneau, *China's Great Misinformation Wall Crumbles on Xinjiang*, „The Hill” 2019, 20 XI, [online] <https://thehill.com/opinion/international/471301-chinas-great-misinformation-wall-crumbles-on-xinjiang/>, 5 VII 2024.

⁶⁰ D. Lawler, *The 53 Countries Supporting China's Crackdown on Hong Kong*, Axios, 2 VII 2020, [online] <https://www.axios.com/2020/07/02/countries-supporting-china-hong-kong-law>, 5 VII 2024.

⁶¹ D.C. Murphy, *China's Rise in the Global South...*, s. 97-126.

Z kolei Forum Współpracy Chin–Państwa Arabskie jest jedną z wielu instytucji międzynarodowych, które służą Chinom do zarządzania stosunkami z innymi regionami, czy wręcz cywilizacjami. Powstałe w 2004 roku Forum ma dziś bardzo rozbudowaną strukturę organizacyjną z bardzo szerokim zakresem współpracy, której głównym organem są zwoływane w cyklu dwuletnim spotkania ministerialne⁶². W grudniu 2022 roku odbył się natomiast pierwszy szczyt CASCf w Rijadzie. A właściwie *trzy szczyty*, zgodnie ze sloganem ukutym przez Xi Jinpinga: 8 grudnia doszło do spotkania Xi z królem Arabii Saudyjskiej Salmanem i księciem koronnym Muhammadem, a po tym bilateralnym szczycie nastąpiły dwa kolejne dzień później. Najpierw między Chinami a państwami zrzeszonymi w Radzie Państw Zatoki Perskiej, a wieczorem – szczyt CASCf. Chińscy komentatorzy tych wydarzeń nie mogli powstrzymać się od opinii, iż ewentualne rozliczenia handlu ropą naftową w RMB osłabiają status USA na Bliskim Wschodzie i rozpoczną erozję światowego systemu finansowego, w którym wciąż dominuje amerykańska waluta⁶³. Jak widać, walka o zwiększenie statusu Chin na arenie międzynarodowym jest procesem wielowątkowym i Chińczycy nie starają się już ukrywać, że chodzi o *zero sum game*. Tak zresztą tę rywalizację przewidywał dekadę wcześniej Yan Xuetong⁶⁴.

Niewątpliwie prestiż przyniosło Chinom także podpisanie pod ich patronatem w marcu 2023 roku porozumienia między Arabią Saudyjską a Iranem. Zdaniem chińskiego badacza Wu Xinbo Chiny w równy sposób potraktowały oba państwa, Stany Zjednoczone natomiast zwykły faworyzować swoich sojuszników⁶⁵. Komentatorzy przyznają, że zwiększyło to znaczenie Chin w regionie Bliskiego Wschodu⁶⁶. Inni wskazywali, że jest to raczej porozumienie o tym, jakie zasady powinny przyświecać rozwiązywaniu konfliktów. Niezwykle często podnoszona przez stronę chińską zasada nieinterwencji w sprawy wewnętrzne innych państw jest wspólną normą dla Chin i dla Arabii Saudyjskiej⁶⁷. Uzupełnijmy, że jest ona istotna również dla Iranu, który jednocześnie ma niezwykle znaczenie dla Chin z racji ważnego położenia geostrategicznego oraz podzielanych z nimi aspiracji budowy świata multipolarnego⁶⁸. Chiny wspierają

⁶² Kuangyi Yao, *China-Arab States Cooperation Forum in the Last Decade*, „Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (in Asia)” 2014, vol. 8, no. 3, s. 26-42.

⁶³ Song Niu, Danyu Wang, *„Three Summits” and the New Development of China-Arab States Relations in the New Era*, „Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies” 2023, vol. 17, no. 1, s. 15-30.

⁶⁴ Yan Xuetong, *From Keeping a Low Profile...*, s. 159-160.

⁶⁵ D. Pierson, *China’s Role in Iran-Saudi Arabia Deal...*

⁶⁶ P. Baker, *Chinese-Brokered Deal Upends Mideast Diplomacy and Challenges U.S.*, „The New York Times” 2023, 11 III, [online] <https://www.nytimes.com/2023/03/11/us/politics/saudi-arabia-iran-china-biden.html>, 6 VII 2024.

⁶⁷ Y. Farouk, *Riyadh’s Motivations Behind the Saudi-Iran Deal*, Carnegie Endowment, 30 III 2023, [online] <https://carnegieendowment.org/posts/2023/03/riyadhs-motivations-behind-the-saudi-iran-deal?lang=en>, 6 VII 2024.

⁶⁸ K. Belal, *China-Iran Relations: Prospects and Complexity*, „Policy Perspectives” 2020, vol. 17, no. 2, s. 51-52.

Iran na różne sposoby, np. żądając zniesienia amerykańskich sankcji nałożonych na to państwo za rozwijanie programu nuklearnego⁶⁹.

Stabilizacja stosunków irańsko-saudyjskich ma znaczenie dla realizacji chińskich interesów gospodarczych w regionie. Chińska mediacja wskazuje również, że Chiny stopniowo porzucają prezentowane przez lata zachowanie „pasażera na gapę” w systemie międzynarodowym w zakresie bezpieczeństwa⁷⁰. Należy się zgodzić, że tym samym Chiny nie tylko przyjmują postawę odpowiedzialnego mocarstwa, ale starają się również wyrzucić wrażenie proponowaniem zupełnie nowej formuły prowadzenia stosunków międzynarodowych⁷¹.

ZNACZENIE WSPÓŁPRACY GOSPODARCZEJ CHRL Z KRAJAMI BLISKIEGO WSCHODU

Bliski Wschód nabrał znaczenia dla Chin w latach 90. XX wieku ze względu na znajdujące się na jego obszarze ogromne zasoby surowców naturalnych, przede wszystkim surowców energetycznych. Jeszcze pod koniec pierwszej dekady XXI wieku uważano, że interesy Chin w tym regionie są kształtowane przez zapotrzebowanie na surowce energetyczne⁷².

Jednak chiński import z krajów bliskowschodnich rósł dość powoli, a następnie poddany był poważnym fluktuacjom. W 1999 roku całkowity import Chin z Bliskiego Wschodu wyniósł 3,82 mld USD; w 2014 roku wzrósł do 169 mld USD, a rok później dramatycznie spadł – do 108 mld USD. Dopiero w 2019 roku wartość chińskiego importu z tego regionu na powrót osiągnęła wyższą kwotę – 166 mld USD⁷³. Takie znaczne wahania wartości były spowodowane zdominowaniem chińskiego importu z państw bliskowschodnich przez ropę naftową. Na przykład w 2006 roku całkowita wartość handlu ChRL z krajami członkowskimi Rady Państw Zatoki Perskiej wyniosła 76 mld USD, z czego 40 mld USD przypadło na chiński import ropy naftowej i gazu ziemnego⁷⁴. Należy jednak pamiętać, że pierwsza odsłona agresji Rosji na Ukrainę w 2014 roku wpłynęła na spadek cen ropy naftowej na rynkach światowych.

Zapotrzebowanie Chin na ropę naftową rosło wraz z postępującym rozwojem gospodarki tego kraju i trudno sobie wyobrazić jego zaspokojenie bez udziału państw

⁶⁹ *China Says U.S. Should Lift Sanctions on Iran*, „Tehran Time” 2022, 3 VIII, [online] <https://www.tehrantimes.com/news/475365/China-says-U-S-should-lift-sanctions-on-Iran>, 6 VII 2025.

⁷⁰ E. Nahari, *How a Small Saudi City Explains China's Role...*

⁷¹ Ł. Gacek, *Nowy wspaniały świat...*, s. 27.

⁷² K. Alterman, *China's Soft Power in the Middle East*, [w:] *Chinese Soft Power and Its Implications for United States: Competition and Cooperation in the Developing World*, red. C. McGiffert, Washington 2009, s. 63, [online] https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/media/csis/pubs/090403_mcgiffert_chinesesoftpower_web.pdf, 4 VII 2024.

⁷³ D.C. Murphy, *China's Rise in the Global South...*, s. 144.

⁷⁴ K. Alterman, *China's Soft Power in the Middle East...*, s. 64.

Bliskiego Wschodu. W 2000 roku import ropy naftowej z tego regionu wynosił 55% ogółu chińskiego importu tego surowca. W 2019 roku udział państw bliskowschodnich w chińskim imporcie ropy naftowej spadł do 47%, chociaż jego wartość znacząco wzrosła. Największymi eksporterami tego surowca do Chin w regionie były: Arabia Saudyjska (40 mld USD), Irak (24 mld USD), Oman (16 mld USD), Kuwejt (11 mld USD), ZEA (7 mld USD) i Iran (7 mld USD). Dziesiątkę największych eksporterów ropy naftowej do ChRL otwierała wówczas Arabia Saudyjska (17% całkowitego importu Chin tego surowca), Irak był trzeci (10%), Oman – szósty (7%), na dalszych miejscach plasowały się Kuwejt (5%), Iran (3%) i ZEA (3%)⁷⁵.

Jednak od 2022 roku, kiedy rozpoczął się nowy rozdział agresji Rosji na Ukrainę, sytuacja się zmieniła. To Rosja została największym eksporterem ropy naftowej do Chin, w 2023 roku zarabiając na tym 94 mld USD oraz uzyskując 18,3% udziału w chińskim imporcie ropy naftowej i pierwsze miejsce. W oficjalnych zestawieniach w pierwszej piętnastce największych eksporterów tego surowca do ChRL znalazło się sześć państw bliskowschodnich: drugie miejsce uzyskała Arabia Saudyjska (10,7% całości importu i 55 mld USD przychodu), na czwartym miejscu znalazł się Irak (6,9% i 35,3 mld USD), na dwóch kolejnych miejscach – ZEA (6,6% oraz 36 mld USD) oraz Oman (5,5% i 28,5 mld USD), na jedenastym – Katar (3,8% i 19,6 mld USD), a na trzynastym – Kuwejt (3,2% i 16,5 mld USD)⁷⁶. Można zrozumieć to, że w obliczu sankcji USA i ich sojuszników Chiny postanowiły podać Rosji pomocną dłoń, trudno jednak wyjaśnić wysokie miejsce w oficjalnym zestawieniu Malesji, która miałaby zajmować trzecie miejsce z udziałem wynoszącym 8,8% w chińskim imporcie ropy naftowej o wartości 45,5 mld USD⁷⁷. Amerykańska Agencja Informacji Energetycznej stwierdziła, że zgodnie z wyliczeniami analityków podany oficjalnie wolumen sprzedaży ropy naftowej z Malesji do Chin jest większy niż roczne wydobycie tego surowca w tym kraju. Trzecie miejsce w rzeczywistości miałyby w 2023 roku zajmować Iran, a oprócz tego część ropy z ZEA i Omanu tak naprawdę pochodziłaby z Iranu⁷⁸.

Sprzedaż ropy naftowej nadal dominuje w eksporcie towarów państw bliskowschodnich do Chin. W 2019 roku sześciu największych eksporterów z Bliskiego Wschodu do ChRL to państwa naftowe: Arabia Saudyjska (eksport o wartości 54 mld USD), Irak (24 mld USD), Oman (19 mld USD), ZEA (15 mld USD), Kuwejt (13 mld USD) oraz Iran (11 mld USD). Aż 67% chińskiego importu z krajów bliskowschodnich stanowiły surowce energetyczne. Eksport towarów z Chin do państw Bliskiego Wschodu w 1999 roku wyniósł natomiast jedynie 6,47 mld USD, a w 2019 roku wzrósł do 151 mld USD, co jednak nie równoważyło wartości importu z tego regionu (166 mld USD). Najwięcej towarów Chiny eksportowały do ZEA (33,5 mld USD),

⁷⁵ D.C. Murphy, *China's Rise in the Global South...*, s. 146-147.

⁷⁶ D. Workman, *Top 15 Oil Suppliers to China*, World's Top Exports, [online] <https://www.worldstopexports.com/top-15-crude-oil-suppliers-to-china/>, 6 VII 2024.

⁷⁷ *Tamże*.

⁷⁸ *China Imported Record Amounts of Crude Oil in 2023*, U.S. Energy Information Administration, 16 IV 2024, [online] <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=61843>, 6 VII 2024.

Arabii Saudyjskiej (23,9 mld USD), Turcji (17,3 mld USD), Egiptu (12,2 mld USD), Iranu (9,5 mld USD) i Izraela (9,5 mld USD). Z kolei w chińskim eksporcie usług dominowały sektory: budowlany, telekomunikacyjny oraz finansowy. Największym odbiorcą chińskich usług były: Arabia Saudyjska (6,2 mld USD), ZEA (5,1 mld USD), Irak (4,1 mld USD) i Egipt (3,2 mld USD)⁷⁹. Łatwo obliczyć, że w 2019 roku Chiny miały deficyt w handlu towarami z Arabią Saudyjską, Irakiem, Omanem, Kuwejtem i Iranem, nadwyżkę w handlu z ZEA, a z Iraku otrzymywały wyłącznie ropę naftową.

Chińskie inwestycje na Bliskim Wschodzie rozpoczęły się na poważną skalę w Egipcie. W 2006 roku 2,6 mld USD chińskiego kapitału było zaangażowane w *joint ventures* w tym kraju. W tym samym roku fundusz inwestycyjny z Kuwejtu, a dwa lata później podobny podmiot z Kataru nabyły udziały w Industrial and Commercial Bank of China za odpowiednio: 720 mln USD i ponad 200 mln USD⁸⁰. Między 2003 a 2019 rokiem Chiny najwięcej zainwestowały w ZEA (5,9 mld USD), Izraelu (2,9 mld USD), Arabii Saudyjskiej (2,6 mld USD) i Iranie (2,2 mld USD). W 2019 roku ze wszystkich chińskich bezpośrednich inwestycji zagranicznych tylko 1,8% zlokalizowanych było w państwach bliskowschodnich. Dla porównania w Oceanii było to 1,5%⁸¹.

Kiedy w 2013 roku Xi Jinping ogłosił inicjatywę znaną dzisiaj pod nazwą „Pasa i Szlaku” (ang. *Belt and Road Initiative*, BRI), dołączyło do niej 20 państw arabskich i Iran, a następnie 15 krajów arabskich wraz z Iranem przystąpiło do Azjatyckiego Banku Inwestycji Infrastrukturalnych (AIIB)⁸². Inicjatywa „Pasa i Szlaku” ma wiele wymiarów, w tym oczywiście polityczny, i wbrew chińskim oświadczeniom ma również charakter inicjatywy strategicznej⁸³. Jednak najważniejsze zadanie BRI to likwidacja barier w prowadzeniu handlu i przepływie kapitału, budowa *connectivity*, w szerokim tego słowa znaczeniu. Ogłoszenie BRI nie wyzwoliło od razu jakiejś szczególnej aktywności na Bliskim Wschodzie. Wpłynęła na nią natomiast z pewnością „wojna handlowa” ze Stanami Zjednoczonymi oraz pandemia COVID-19. Po zakończeniu tej ostatniej, ChRL przystąpiła jakby ze zdwojoną siłą do działań w regionie: przedsiębiorstwa z Chin coraz częściej inwestują w projekty związane z energią odnawialną, sztuczną inteligencją, ale także logistyką i łańcuchami dostaw. Chińskie firmy wspierają rozbudowę dwóch ogromnych elektrowni słonecznych w ZEA, Fundusz Jedwabnego Szlaku nabył 49% udziałów w saudyjskiej firmie ACWA zajmującej się energią odnawialną, a w 2023 roku chińska firma Human Horizons podpisała umowę o *joint venture* z Arabią Saudyjską na budowę fabryki samochodów elektrycznych o wartości 5,6 mld USD. Huawei i Alibaba pracują z partnerami z ZEA i Arabii Saudyjskiej na rozwoju sieci 5G, a także aplikacje wykorzystujących sztuczną inteligencję. W 2023 roku Huawei zaczęła rozwijać w Rijadzie chmurę obliczeniową dla

⁷⁹ D.C. Murphy, *China's Rise in the Global South...*, s. 148-155.

⁸⁰ K. Alterman, *China's Soft Power in the Middle East...*, s. 66-67.

⁸¹ D.C. Murphy, *China's Rise in the Global South...*, s. 156-157.

⁸² *China-Arab Summit Opens Up New Prospects for building Community with Shared Futures*, Xinhua, 10 XII 2022, [online] <https://english.news.cn/20221210/0c9735e85476455cbeab955ce12bd86a/c.html>, 7 VII 2024.

⁸³ D.C. Murphy, *China's Rise in the Global South...*, s. 241.

regionu. Kontynuowane są też liczące kilka lat projekty związane z chińskim terminalem w al-Khalifie w ZEA oraz w Janbu, Dżizanie i Dżuddzie⁸⁴. Z kolei w listopadzie 2023 roku mimo początkowych obaw podpisano protokół o budowie korytarza gospodarczego przez Azję Centralną, Iran i Turcję do Europy⁸⁵. W tym wypadku wydaje się, że nowa odsłona projektu będzie mniej korzystny dla Iranu: zamiast łączyć jego południe z północą, połączy wschód z zachodem, a korytarz w tej części będzie znacznie krótszy, niż pierwotnie planowano. W styczniu 2024 roku ambasador ChRL w Arabii Saudyjskiej Chen Weiqing ogłosił, że ustalono ok. 90% norm w negocjacjach porozumienia o wolnym handlu między Chinami a Radą Państw Zatoki Perskiej⁸⁶.

CHINY I WSPÓŁPRACA POŁUDNIE-POŁUDNIE NA BLISKIM WSCHODZIE

Idea przywództwa Chin wśród państw rozwijających się ma być realizowana w ramach współpracy Południe-Południe. Obecnie stosunek Chin wobec tej współpracy przechodzi reinterpretację, zwłaszcza w sferze instytucjonalnej. We wrześniu 2021 roku na 76. sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ Xi Jinping wezwał m.in. do budowy Globalnej Inicjatywy Rozwoju (w powiązaniu z Globalną Inicjatywą Bezpieczeństwa), zwiększenia pomocy w celu ograniczania ubóstwa, osiągnięcia bezpieczeństwa żywnościowego, zwalczania pandemii COVID-19, a także zmian klimatycznych⁸⁷. Niektórzy autorzy podnoszą, iż relacje Chin z państwami Globalnego Południa prowadzone są głównie w ramach regionalnych platform, czyli porozumień inspirowanych przez stronę chińską oraz BRI⁸⁸. Jednak Łukasz Gacek zwraca uwagę, że obecnie postępuje pewna marginalizacja BRI w oficjalnym dyskursie chińskich władz, eksponuje się natomiast obie wspomniane inicjatywy⁸⁹. Być może stają się one właśnie flagowymi przedsięwzięciami chińskiej dyplomacji. Do końca 2023 roku 17 państw arabskich poparło chińską Globalną Inicjatywę Rozwoju⁹⁰.

⁸⁴ C. Lons, *East Meets Middle: China's Blossoming Relationship with Saudi Arabia and the UAE*, European Council on Foreign Relations, 10 V 2024, s. 3-4, [online] <https://ecfr.eu/wp-content/uploads/2024/05/East-meets-middle-Chinas-blossoming-relationship-with-Saudi-Arabia-and-the-UAE.pdf>, 7 VII 2024.

⁸⁵ *China Leaves Iran Out of Major Investment Projects*, Iran International, 23 X 2023, [online] <https://www.iranintl.com/en/202310220074>, 7 VII 2024; *Iran and the Battles of Economic Corridors*, Press Tv (Iran), 2 XI 2023, [online] <https://www.presstv.ir/Detail/2023/11/02/713888/Iran-transit-routes-North-South-Corridor-China-BRI->, 7 VII 2024.

⁸⁶ A. Habor, *Beijing: China, GCC Complete 90% of Free Trade Agreement*, „Asharq Al-Awsat” 2024, 30 I, [online] <https://english.aawsat.com/business/4822066-beijing-china-gcc-complete-90-free-trade-agreement>, 7 VII 2024.

⁸⁷ Ł. Gacek, *Nowy wschód świata...*, s. 235-240.

⁸⁸ S. Haug, J. Braveboy-Wagner, G. Maihold, *The 'Global South' in the Study of World Politics: Examining Meta Category*, „Third World Quarterly” 2021, vol. 49, no. 9, s. 1931.

⁸⁹ Ł. Gacek, *Nowy wschód świata...*, s. 235.

⁹⁰ *China-Arab Summit Opens Up New Prospects...*

Chiny realizują swoją politykę zagraniczną wobec państw Globalnego Południa w dużej mierze poprzez szereg regionalnych organizacji i mechanizmów, który same współtworzyły. Współpraca Południe–Południe jest synonimem zaangażowania Chin w pomoc rozwojową dla krajów rozwijających się, ale także współpracy politycznej i gospodarczej. W regionie Bliskiego Wschodu Forum Współpracy Chiny–Państwa Arabskie jest instrumentem współpracy między ChRL a 22 państwami zrzeszonymi w Lidze Państw Arabskich i w chińskiej percepcji na charakter bilateralny (Chiny–Świat Arabski). Według Chińczyków CAFSC jest głównym instrumentem współpracy Południe–Południe w regionie. Zdaniem władz w Pekinie, w aspekcie normatywnym stosunki w ramach Forum prowadzone są z zachowaniem chińskich zasad związanych z polityką zagraniczną: ze wzajemnym szacunkiem, z obustronnymi korzyściami, bez względu na różnice ideologiczne; promują dialog, wymianę oraz wzajemne uczenie się między cywilizacjami. Z kolei współdziałanie ChRL i arabskich członków CAFSC odbywa się na podstawie modelu $1 + 2 + 3$, co oznacza, że rdzeniem współpracy jest energetyka, następnie prowadzone są wspólne projekty w dwóch ważnych dziedzinach, tj. budowy infrastruktury oraz handlu i inwestycji, i wreszcie w trzech szczególnie istotnych obszarach nowych technologii: energetyce jądrowej, technologii kosmicznych i nowych źródeł energii. Chiny jednak oczekują od swoich arabskich partnerów jeszcze wzmocnienia konsultacji, a także koordynacji w najważniejszych kwestiach międzynarodowych⁹¹.

Zdaniem Murphy'ego CASCFC jest *bardziej polityczną* organizacją niż inne tego typu, do których należą Chiny. Wpływają na to przede wszystkim konflikt palestyńsko-izraelski, wojna domowa w Jemenie i działania USA wobec państw bliskowschodnich. Według Murphy'ego w sprawach politycznych Chiny przyjmują rywalizacyjną postawę wobec Stanów Zjednoczonych w CAFSC⁹². Szeroki zakres spraw, którymi zajmują się państwa członkowskie Forum, przyjmuje postać dwuletnich ramowych planów, w których obok kwestii politycznych umieszcza się także zagadnienia związane z handlem, inwestycjami, współpracą energetyczną i technologiczną⁹³.

Z kolei pomoc humanitarna ChRL dla państw bliskowschodnich jest stosunkowo niewielka. Między 2000 a 2015 rokiem najwięcej uzyskał Jemen (282 mln USD). Znacznie mniejsze kwoty przeznaczono dla Egiptu (43 mln USD) czy Libanu (20 mln USD). Palestyńczycy, których prawo do własnej państwowości Chiny konsekwentnie uznają, otrzymali jedynie 58 mln USD⁹⁴. W maju 2024 roku władze w Pekinie wezwały do zwołania międzynarodowej konferencji w sprawie konfliktu izraelsko-palestyńskiego i ogłosiły przyznanie pomocy humanitarnej dla Gazy w wysokości 68 mln USD⁹⁵.

⁹¹ *China-Arab Policy Paper*, The State Council The People's Republic of China, 13 I 2016, [online] https://english.www.gov.cn/archive/publications/2016/01/13/content_281475271412746.htm, 8 VII 2024.

⁹² D.C. Murphy, *China's Rise in the Global South...*, s. 59-72.

⁹³ M. Jalal, *The China-Arab States Cooperation Forum: Achievements, Challenges and Prospects*, „Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (in Asia)” 2014, vol. 8, no. 2, s. 1-21.

⁹⁴ D.C. Murphy, *China's Rise in the Global South...*, s. 170.

⁹⁵ *China's Xi Jinping Pledges UNRWA Funding in Gaza Aid Package at Arab Leader Summit*, „Times of Israel” 2024, 30 V, [online] <https://www.timesofisrael.com/chinas-xi-jinping-pledges-unrwa-funding-in-gaza-aid-package-at-arab-leader-summit/>, 8 VII 2024.

Należy także podkreślić, że chińska mediacja między Arabią Saudyjską a Iranem również odpowiada obrazowi o przywódczej roli Chin wśród państw Globalnego Południa. Według niektórych tłumaczeń Xi Jinping podczas prezentowania „nowej koncepcji bezpieczeństwa azjatyckiego” w 2014 roku miał powiedzieć, że *problemy Azji powinny być rozwiązywane przez samych Azjatów*⁹⁶. Na tę ideę powołuje się również Globalna Inicjatywa Bezpieczeństwa Xi Jinpinga z 2023 roku, która podkreśla m.in. nienaruszalność suwerenności i integralności terytorialnej państw oraz to, że spory powinny być rozwiązywane na drodze dialogu i konsultacji⁹⁷. Sprawne wdrożenie tych zasad w marcu 2023 roku uwiarygadnia zarówno samą koncepcję Xi Jinpinga, jak i Chin, jako skutecznego przywódcy państw Globalnego Południa, który może samodzielnie rozwiązywać swoje problemy bez udziału państw zachodnich.

WSPÓŁPRACA WOJSKOWA CHIN Z PAŃSTWAMI BLISKOWSCHODNIMI

Współpracę wojskową Chin z państwami Bliskiego Wschodu należy rozpatrywać w perspektywie kilku jej aspektów. Do najważniejszych należy zaliczyć: sprzedaż chińskiej broni do państw regionu, misję zespołów zadaniowych chińskiej marynarki wojennej w Zatoce Adeńskiej czy udział Chin w misjach pokojowych ONZ na Bliskim Wschodzie⁹⁸. Warto jednak także pamiętać o coraz częstszych wspólnych ćwiczeniach wojskowych Chińskiej Armii Ludowo-Wyzwoleńczej (ChAL-W) z państwami regionu.

W latach 80. podczas wojny irańsko-irackiej Chiny dostarczały uzbrojenie obu walczącym stronom. Do 1989 roku największymi importerami chińskiej broni były w regionie Irak, Egipt, Iran i Arabia Saudyjska. Z kolei w latach 90. były to Iran, Egipt i Jemen, a na początku XXI wieku – Iran, Egipt, Kuwejt, Syria i Arabia Saudyjska. W latach 2011-2019 głównymi odbiorcami uzbrojenia z Chin były Katar, Arabia Saudyjska, ZEA i Iran⁹⁹. W latach 80. Egipt nabył w Chinach cztery okręty podwodne klasy Romeo¹⁰⁰; Iran w latach 80. i 90. kupował w Chinach działa, czołgi i przeciwokrętowe pociski rakietowe, jak też technologię rakietową. Na początku XXI wieku Iran nadal pozostaje ważnym partnerem Chin, ale wstrzymano dla niego możliwość zakupu dronów i pocisków rakietowych; w 2021 roku Iran podpisał jednak z Chinami dwustronną umowę, która może przynieść znaczący wzrost eksportu uzbrojenia i technologii

⁹⁶ T. Ng, *Xi Calls for 'Asian People to Uphold Asia's Security' as He Aims to Sideline US*, „The South China Morning Post” 2014, 21 V, [online] <https://www.scmp.com/article/1517256/xi-calls-asian-people-uphold-asias-security-he-aims-shut-out-us>, 9 VII 2024.

⁹⁷ *The Global Security Concept Paper*, Ministry of Foreign Affairs of the People's China Republic, 21 II 2023, [online] https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjbxw/202302/t20230221_11028348.html, 9 VII 2024.

⁹⁸ D.C. Murphy, *China's Rise in the Global South...*, s. 219.

⁹⁹ *Tamże*, s. 227.

¹⁰⁰ *The Military Balance 2021*, The International Institute of Strategic Studies, London 2021, s. 323.

wojskowych¹⁰¹. Arabia Saudyjska, odpowiednio w 1988 i 2007 roku, zakupiła w Chinach pewną ilość balistycznych pocisków raketowych DF-3 (o zasięgu 2,5-3 tys. km) oraz DF-21 (do 1,7 tys. km)¹⁰². Państwa bliskowschodnie nabywają więc w Chinach przede wszystkim te rodzaje uzbrojenia, których nie mogą kupić w państwach zachodnich. Obecnie są to głównie drony i rakiety balistyczne¹⁰³.

Do 2021 roku żołnierze ChAL-W brali udział w czterech misjach pokojowych ONZ¹⁰⁴. Obecnie na Bliskim Wschodzie działa pięciu wojskowych obserwatorów w ramach Organizacji do spraw Nadzorowania Pokoju (misja od 1948 r., po I wojnie arabskiej), z kolei dwie kompanie inżynieryjne i kompania medyczna podlega dowództwu Tymczasowych Sił ONZ w Libanie (misja od 1978 r.)¹⁰⁵.

Od grudnia 2008 roku w Zatoce Adeńskiej i u wybrzeża Somalii działa grupa zadaniowa chińskiej marynarki wojennej; celem jest zwalczanie piractwa morskiego oraz eskortowanie jednostek cywilnych. Dla wielu obecnie starszych stopniem oficerów służba w tym rejonie stała się ważnym etapem w rozwoju ich kariery¹⁰⁶. Grupa zadaniowa składa się z niszczyciela raketowego, fregaty raketowej i okrętu pomocniczego¹⁰⁷.

Ważnym i stosunkowo nowym przejawem współpracy są wspólne ćwiczenia wojskowe z państwami Bliskiego Wschodu, głównie morskie. Od 2010 roku chińskie okręty ćwiczą z okrętami saudyjskimi i z ZEA. W 2014 i 2017 roku odbyły się dwustronne ćwiczenia jednostek chińskich i irańskich. W 2019 roku przerodziły się one w ćwiczenia trójstronne – dołączyły do nich okręty rosyjskie¹⁰⁸. Wiele wskazuje, że również w regionie Bliskiego Wschodu domena morska ma dla Chin coraz większe znaczenie.

WYMIAR MORSKI CHIŃSKIEJ OBECNOŚCI NA BLISKIM WSCHODZIE

Na początku XXI wieku Chiny sprowadzały coraz więcej surowców energetycznych z państw bliskowschodnich drogą morską – przez Ocean Indyjski. Chińskie tankowce muszą jednak przepływać przez Cieśninę Malakka; znajduje się ona pod panowaniem Singapuru i łatwo można ją zablokować. Uzależnienie od morskiego szlaku

¹⁰¹ V. Ghorbani, M. Majd, M. Alipour, *An Analysis of China's Military Diplomacy towards Iran*, „Iran Review of Foreign Affairs” 2021, vol. 12, no. 1, s. 286-293.

¹⁰² M. Fitzpatrick, *Saudi Arabia's Ballistic Missiles Programme: an Overview*, The International Institute of Strategic Studies, 27 VIII 2022, [online] <https://www.iiss.org/online-analysis/online-analysis/2021/08/saudi-arabia-ballistic-missile-programme/>, 9 VII 2024.

¹⁰³ *The Military Balance 2023*, The International Institute of Strategic Studies, London 2023, s. 313; *The Military Balance 2024*, The International Institute of Strategic Studies, London 2024, s. 334.

¹⁰⁴ D.C. Murphy, *China's Rise in the Global South...*, s. 222-224.

¹⁰⁵ *The Military Balance 2024...*, s. 264.

¹⁰⁶ R. Kwieciński, *W cieniu niepewności. Siła militarna Chin w erze Xi Jinpinga*, Kraków 2023, s. 291.

¹⁰⁷ *The Military Balance 2024...*, s. 264.

¹⁰⁸ V. Ghorbani, M. Majd, M. Alipour, *An Analysis of China's Military Diplomacy...*, s. 300.

komunikacyjnego (ang. *Sea Line of Communication*, SLOC) stało się powodem podjęcia przez Chiny inicjatywy geostrategicznej, którą amerykańscy badacze określili mianem sznura pereł¹⁰⁹.

Perły są w tym określeniu metaforą portów w Birmie, Bangladeszu, na Sri Lance, Malediwach i w Pakistanie¹¹⁰. Porty są dogodnymi punktami oparcia dla chińskich statków handlowych i okrętów marynarki wojennej. W Pakistanie takim portem jest Gwadar; jego budowę rozpoczęto jeszcze w 2001 roku dzięki finansowaniu przez stronę chińską i pakistańską. Po ogłoszeniu w 2013 roku BRI Gwadar stał się docelowym portem korytarza gospodarczego Chiny–Pakistan. W planach wciąż jest budowa rurociągu naftowego z Gwadaru do Kaszgaru w Xinjiangu. Od 2018 roku zaczęto korzystać z nieukończonego korytarza gospodarczego w celu transportu chińskich towarów drogą lądową z Chin do Pakistanu, a następnie drogą morską do Dubaju¹¹¹. Chińskie interesy i bezpieczeństwo SLOC na Oceanie Indyjskim zabezpiecza od 2009 roku wspomniana już eskortowa grupa zadaniowa. Zmieniające się w cyklu półrocznym chińskie okręty do końca 2023 roku zrealizowały 1,6 tys. misji eskortowych¹¹².

Od 2018 roku Chiny dysponują bazą morską w afrykańskim Dżibuti (znajduje się zaledwie 110 km od Cieśniny Bab al-Mandab). Baza stanowi zaplecze logistyczne dla okrętów ChAL-W działających w Zatoce Adeńskiej i u wybrzeża Somalii. W emirackich portach al-Khalifa i Fujairah Chiny posiadają własne terminale kontenerowe. W styczniu 2020 roku w porcie al-Khalifa trzy okręty chińskiej eskortowej grupy zadaniowej spędziły trzy dni. Obecnie w omańskim Duqm budowany jest park przemysłowy w pobliżu portu na wybrzeżu Oceanu Indyjskiego. Zdaniem amerykańskich analityków chińska inwestycja w Duqm ma przybrać postać modelu *port-park-miasto*, tak jak np. Gwadar¹¹³. Tym samym Chiny stopniowo nabywają zdolności do projekcji siły już nie tylko u wybrzeży Półwyspu Arabskiego i w pobliżu Cieśniny Ormuz, ale również w Zatoce Perskiej.

Wymiar morski podsuwa nam też jeszcze jedno wyjaśnienie na to, dlaczego chińska mediacja w marcu 2023 roku i przynajmniej czasowe zawieszenie sporu saudyjsko-arabskiego ma istotne znaczenie dla Chin. Chińskie interesy gospodarcze i transport morski stały się bezpieczniejsze, a ChRL może w większym stopniu skupić się na wieloaspektowej obecności w regionie.

¹⁰⁹ R. Kwieciński, *Smok wynurza się z Zachodniego Oceanu. Chińska strategia „sznura pereł”*, [w:] *Dylematy strategiczne XXI wieku*, red. R. Kłosowicz, B. Szlachta, J.J. Węc, Kraków 2013, s. 331-332.

¹¹⁰ J. Ashraf, *String of Pearls and China's Emerging Strategic Culture*, „Strategic Studies” 2017, vol. 37, no. 4, s. 170.

¹¹¹ S.O. Wolf, *The China Pakistan Economic Corridor of the Belt and Road Initiative: Concept, Context and Assessment*, Cham 2020, s. 17.

¹¹² Liu Xuanzun, *PLA Navy Completes 1,600th Escort Mission, Making Concrete Efforts to Safeguard Peace*, „Global Times” 2023, 6 XII, [online] <https://www.globaltimes.cn/page/202312/1303146.shtml>, 10 VII 2024.

¹¹³ M. Funaiolo, B. Hart, L. McElwee, *Dire Straits: China's Push to Secure Its Energy Interests in the Middle East*, Center for Strategic and International Studies, 3 II 2023, [online] <https://features.csis.org/hidenreach/china-middle-east-military-facility/>, 10 VII 2024.

ZAKOŃCZENIE

Stosunki między Chinami a Bliskim Wschodem charakteryzują się coraz większą dynamiką. Ujmując rzecz chronologicznie, ChRL najpierw rozwijała z państwami bliskowschodnimi przede wszystkim stosunki gospodarcze. Chińska gospodarka pochłania coraz więcej ropy naftowej i gazu ziemnego. W różnych okresach państwa bliskowschodnie mogły korzystać ze swej przewagi konkurencyjnej, a Chiny – dywersyfikować źródła dostaw. Wspólne interesy były dobrą podstawą do rozwoju relacji politycznych. Bliskowschodnie autorytaryzmy i autorytarne władze w Pekinie potrafią współpracować zarówno pod auspicjami ONZ, jak i na poziomie regionalnym. Trzecim etapem jest dopiero powoli rosnąca współpraca wojskowa.

Nie oznacza to, że stosunki tych państw Bliskiego Wschodu, które pozostają w bliskich relacjach ze Stanami Zjednoczonymi, muszą się znacząco pogorszyć. Chiny stwarzają dla krajów bliskowschodnich szeroko rozumianą alternatywę, z ich punktu widzenia nieobarczoną bagażem promowania liberalnej demokracji. Wzajemne projekty są realizowane z uwzględnieniem interesów różnych stron i Chiny nie zawsze odnoszą większe korzyści. Potrafią np. godzić się z deficytem w obrotach handlowych z niektórymi państwami naftowymi Bliskiego Wschodu.

W relacjach Chin z państwami regionu widać skupienie na realizacji wzajemnych interesów i maksymalizacji potęgi we wszystkich jej aspektach. Wydaje się jednak, że Chiny jako największy gracz zyskują najwięcej. Dzięki współpracy z państwami bliskowschodnimi ich polityka „jednych Chin” uzyskuje istotne wsparcie, pozycja w ONZ ulega wzmocnieniu, a inicjatywy takie jak mediacja z marca 2023 roku podnoszą ich prestiż. Jednocześnie mają zapewniony dostęp do niezbędnych surowców naturalnych czy stabilną współpracę z państwami arabskimi i Iranem w regionie, a w wymiarze militarnym ich znaczenie stopniowo się zwiększa. Chiny mogą dać państwom bliskowschodnim to, czego nie dadzą im USA. Wszystko po to, by się wspiąć wyżej i zyskać takie samo znaczenie, jakie ma ich największy rywal.

BIBLIOGRAFIA

- Abdeleli A., *Why Arab and African Countries Stand with China at the UN*, Swissinfo, 11 X 2022, [online] <https://www.swissinfo.ch/eng/business/why-arab-and-african-countries-stand-with-china-at-the-un/47961448>.
- Alterman K., *China's Soft Power in the Middle East*, [w:] *Chinese Soft Power and Its Implications for United States: Competition and Cooperation in the Developing World*, red. C. McGiffert, Washington 2009, [online] https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/media/csis/pubs/090403_mcgiffert_chinesesoftpower_web.pdf.
- Arab League Declares Support for 'One China-Sovereignty' Amid Taiwan Crisis*, The New Arab, 3 VIII 2022, [online] <https://www.newarab.com/news/taiwan-arab-league-declares-support-china-sovereignty>.

- Ashraf J., *String of Pearls and China's Emerging Strategic Culture*, „Strategic Studies” 2017, vol. 37, no. 4, <https://doi.org/10.53532/ss.037.04.00204>.
- Baker F., *Chinese-Brokered Deal Upends Mideast Diplomacy and Challenges U.S.*, „The New York Times” 2023, 11 III, [online] <https://www.nytimes.com/2023/03/11/us/politics/saudi-arabia-iran-china-biden.html>.
- Belal K., *China-Iran Relations: Prospects and Complexity*, „Policy Perspectives” 2020, vol. 17, no. 2, <https://doi.org/10.13169/polipers.17.2.0047>.
- Chang J. I-wei, *The UAE: An Oasis for Trade and Friendly Ties with Taiwan*, „Global Taiwan Brief” 2019, vol. 4, no. 16, [online] <https://globaltaiwan.org/2019/08/the-uae-an-oasis-for-trade-and-friendly-ties-with-taiwan/>.
- Charboneau L., *China's Great Misinformation Wall Crumbles on Xinjiang*, „The Hill” 2019, 20 XI, [online] <https://thehill.com/opinion/international/471301-chinas-great-misinformation-wall-crumbles-on-xinjiang>.
- China, Africa Vow to Strengthen Military Cooperation*, Xinhua, 23 VII 2023, [online] <https://english.news.cn/20230722/3181d289498247a4ab869d5e1a8dadba/c.html>.
- China-Arab Policy Paper*, The State Council The People's Republic of China, 13 I 2016, [online] https://english.www.gov.cn/archive/publications/2016/01/13/content_281475271412746.htm.
- China-Arab Summit Opens Up New Prospects for building Community with Shared Futures*, Xinhua, 10 XII 2022, [online] <https://english.news.cn/20221210/0c9735e85476455cbeab955ce12bd86a/c.html>.
- China Imported Record Amounts of Crude Oil in 2023*, U.S. Energy Information Administration, 16 IV 2024, [online] <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=61843>.
- China Leaves Iran Out of Major Investment Projects*, Iran International, 23 X 2023, [online] <https://www.iranintl.com/en/202310220074>.
- China Says U.S. Should Lift Sanctions on Iran*, „Tehran Time” 2022, 3 VIII, [online] <https://www.tehrantimes.com/news/475365/China-says-U-S-should-lift-sanctions-on-Iran>.
- China Wants to Be the Leader of the Global South*, „The Economist” 2023, 21 IX, [online] <https://www.economist.com/china/2023/09/21/china-wants-to-be-the-leader-of-the-global-south>.
- China's Xi Jinping Pledges UNRWA Funding in Gaza Aid Package at Arab Leader Summit*, „Times of Israel” 2024, 30 V, [online] <https://www.timesofisrael.com/chinas-xi-jinping-pledges-unrwa-funding-in-gaza-aid-package-at-arab-leader-summit/>.
- China's Military Strategy*, The State Council Information Office of the People's Republic of China, 27 V 2015, [online] https://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2015/05/27/content_281475115610833.htm.
- Comrade Xi Jinping's Remarks to the Eight Collective Study Session of the CCP Politburo*, Center for Strategic and International Studies, 30 VII 2023, [online] <https://interpret.csis.org/translations/comrade-xi-jinpings-remarks-to-the-eighth-collective-study-session-of-the-ccp-politburo/>.
- Crude Petroleum in Chinese Taipei*, Observatory of Economic Complexity, [online] <https://oec.world/en/profile/bilateral-product/crude-petroleum/reporter/twn>.

- Explainer: Unraveling Peace-Loving DNA of Chinese Civilization*, Xinhua, 12 VI 2023, [online] <https://english.news.cn/20230612/fa55c14cd8c24a3fb9efd01ecd3eebb0/c.html>.
- Farouk Y., *Riyadh's Motivations Behind the Saudi-Iran Deal*, Carnegie Endowment, 30 III 2023, [online] <https://carnegieendowment.org/posts/2023/03/riyadhs-motivations-behind-the-saudi-iran-deal?lang=en>.
- Fitzpatrick M., *Saudi Arabia's Ballistic Missiles Programme: an Overview*, The International Institute of Strategic Studies, 27 VIII 2022, [online] <https://www.iiss.org/online-analysis/online-analysis/2021/08/saudi-arabia-ballistic-missile-programme/>.
- Funaiolo M., Hart B., McElwee L., *Dire Straits: China's Push to Secure Its Energy Interests in the Middle East*, Center for Strategic and International Studies, 3 II 2023, [online] <https://features.csis.org/hiddenreach/china-middle-east-military-facility/>.
- Gacek Ł., *Nowy wspaniały świat...? Strategiczne narracje Chin a reforma systemu globalnego zarządzania*, Warszawa 2024.
- Gacek Ł., Kwiecieński R., Trojnar E., *Taiwan under Tsai Ing-wen. Democracy Diplomacy*, Berlin 2022.
- A Global Community of Shared Future: China's Proposal's and Actions*, The State Council Information Office of the People's Republic of China, 26 IX 2023, [online] https://www.fmprc.gov.cn/eng/zxxx_662805/202309/t20230926_11150122.html.
- The Global Security Concept Paper*, Ministry of Foreign Affairs of the People's China Republic, 21 II 2023, [online] https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjbxw/202302/t20230221_11028348.html.
- Ghorbani V., Majd M., Alipour M., *An Analysis of China's Military Diplomacy towards Iran*, „Iran Review of Foreign Affairs” 2021, vol. 12, no. 1, <https://doi.org/10.22034/IRFA.1999.145358>.
- Habtor A., *Beijing: China, GCC Complete 90% of Free Trade Agreement*, „Asharq Al-Awsat” 2024, 30 I, [online] <https://english.aawsat.com/business/4822066-beijing-china-gcc-complete-90-free-trade-agreement>.
- Haug S., Braveboy-Wagner J., Maihold G., *The 'Global South' in the Study of World Politics: Examining Meta Category*, „Third World Quarterly” 2021, vol. 49, no. 9, <https://doi.org/10.1080/01436597.2021.1948831>.
- Iran and the Battles of Economic Corridors*, Press Tv (Iran), 2XI 2023, [online] <https://www.presstv.ir/Detail/2023/11/02/713888/Iran-transit-routes-North-South-Corridor-China-BRI->.
- Jalal M., *The China-Arab States Cooperation Forum: Achievements, Challenges and Prospects*, „Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (in Asia)” 2014, vol. 8, no. 2, <https://doi.org/10.1080/19370679.2014.12023244>.
- Juneau T., *Squandered Opportunity: Neoclassical Realism and Iranian Foreign Policy*, Stanford 2015.
- Kozub-Karkut M., *Realizm neoklasyczny w perspektywie teorii stosunków międzynarodowych i polityki zagranicznej*, Kraków 2020.
- Kupchan C., *The Vulnerability of Empire*, Ithaca–London 1994.
- Kwiecieński R., *Multilateralizm „z chińskim charakterem”*, [w:] *Normy, wartości i instytucje we współczesnych stosunkach międzynarodowych*, red. Ł. Fijałkowski, E. Stadtmüller, Warszawa 2015.

- Kwiecieński R., *Smok wynurza się z Zachodniego Oceanu. Chińska strategia „sznura pereł”*, [w:] *Dylematy strategiczne XXI wieku*, red. R. Kłosowicz, B. Szlachta, J.J. Węc, Kraków 2013.
- Kwiecieński R., *Synergia. Rozwój stosunków Chin i Rosji w XXI w.*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2018, vol. 15, nr 1, <https://repozytorium.uafm.edu.pl/server/api/core/bitstreams/6b766d59-abb9-4001-803c-6db86f8e8697/content>.
- Kwiecieński R., *W cieniu niepewności. Siła militarna Chin w erze Xi Jinpinga*, Kraków 2023.
- Kwiecieński R., *Zjednoczenie Chin? Proces reintegracji Wielkich Chin na przełomie XX i XXI w.*, Kraków 2016.
- Kwiecieński R., *Zmiana w polityce zagranicznej Chin w erze Xi Jinpinga*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2020, vol. 17, nr 1, <https://doi.org/10.34697/2451-0610-ksm-2020-1-004>.
- Lam Wo-Lap W., *Chinese Politics in the Era of Xi Jinping: Renaissance, Reform or Retrogression?*, New York–Abingdon 2015.
- Lawler D., *The 53 Countries Supporting China's Crackdown on Hong Kong*, Axios, 2 VII 2020, [online] <https://www.axios.com/2020/07/02/countries-supporting-china-hong-kong-law>.
- Li Wei, *Xi Pools Mighty Force for Building Great Country, National Rejuvenation*, China Military, 13 III 2023, [online] http://eng.chinamil.com.cn/CHINA_209163/TopStories_209189/16209136.html.
- Li Xi Attends and Addresses the Summit of the G77 and China in Havana, Embassy of the People's Republic of China in the Hellenic Republic, 16 IX 2023, [online] http://gr.china-embassy.gov.cn/eng/zgyw/202309/t20230918_11144712.htm.
- Liu Xuanzun, *PLA Navy Completes 1,600th Escort Mission, Making Concrete Efforts to Safeguard Peace*, „Global Times” 2023, 6 XII, [online] <https://www.globaltimes.cn/page/202312/1303146.shtml>.
- Lons C., *East Meets Middle: China's Blossoming Relationship with Saudi Arabia and the UAE*, European Council on Foreign Relations, 10 V 2024, s. 3-4, [online] <https://ecfr.eu/wp-content/uploads/2024/05/East-meets-middle-Chinas-blossoming-relationship-with-Saudi-Arabia-and-the-UAE.pdf>.
- Mearsheimer J., *The Tragedy of Great Power Politics*, New York 2014.
- Men Honghua, *China's Grand Strategy: A Framework Analysis*, Singapore 2020.
- The Military Balance 2021*, The International Institute of Strategic Studies, London 2021.
- The Military Balance 2023*, The International Institute of Strategic Studies, London 2023.
- The Military Balance 2024*, The International Institute of Strategic Studies, London 2024.
- Mukherjee R., *China's Status Anxiety*, „Foreign Affairs” 2023, 19 V, [online] <https://www.foreignaffairs.com/china/united-states-china-status-anxiety>.
- Murphy D.C., *China's Rise in the Global South: The Middle East, Africa and Beijing's Alternative World Order*, Stanford 2022.
- Nahari E., *How a Small Saudi City Explains China's Role in the Saudi-Iran Agreement*, Fikra Forum, 28 VI 2023, [online] <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/how-small-saudi-city-explains-chinas-role-saudi-iran-agreement>.
- Ng T., *Xi Calls for 'Asian People to Uphold Asia's Security' as He Aims to Sideline US*, „The South China Morning Post” 2014, 21 V, [online] <https://www.scmp.com/article/1517256/xi-calls-asian-people-uphold-asias-security-he-aims-shut-out-us>.

- Niu Song, Wang Danyu, „Three Summits” and the New Development of China-Arab States Relations in the New Era, „Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies” 2023, vol. 17, no. 1, <https://doi.org/10.1080/25765949.2023.2190610>.
- Piccone T., *China's Long Game on Human Rights at the United Nations*, Brookings Institute 2018, [online] https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2018/09/FP_20181009_china_human_rights.pdf.
- Pierson D., *China's Role in Iran-Saudi Arabia Deal Shows Xi Global Goals*, „The New York Times” 2023, 11 III, [online] <https://www.nytimes.com/2023/03/11/world/asia/china-saudi-arabia-iran-us.html>.
- President Xi Jinping Chairs and Delivers Important Remarks at the High-level Dialogue on Global Development*, Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, 25 VI 2022, [online] https://www.mfa.gov.cn/eng/zxxx_662805/202206/t20220625_10709866.html.
- Ripsman N.M., Taliaferro J.W., Lobell S.E., *Neoclassical Realist Theory of International Politics*, New York 2016.
- Schweller R., *Neorealism's Status-Quo Bias: What Security Dilemma?*, „Security Studies” 1996, vol. 5, no. 3, <https://doi.org/10.1080/09636419608429277>.
- Schweller R., *Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing*, „International Security” 2004, vol. 28, no. 2, <https://doi.org/10.1162/0162288042879913>.
- Shichor Y., *Will and Capabilities: the PRC-ROC Imbalance in the Middle East*, „Global Taiwan Brief” 2021, vol. 6, no. 1, [online] <https://globaltaiwan.org/2021/01/will-and-capabilities-the-prc-roc-imbalance-in-the-middle-east/>.
- Statement by the Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China*, Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, 2 VIII 2022, [online] https://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt_665385/2649_665393/202208/t20220802_10732293.html.
- Taipei Economic and Cultural Representative Office in the Kingdom of Saudi Arabia, [online] <https://www.taiwanembassy.org/sa/index.html>.
- UAE 'Given Guns' for Chen visit*, „Taipei Times” 2005, 9 X, [online] <https://www.taipeitimes.com/News/taiwan/archives/2005/10/09/2003275057>.
- UAE Stresses Respect for 'One China' Principle*, Middle East Monitor, 4 VII 2023, [online] <https://www.middleeastmonitor.com/20220804-uae-stresses-respect-for-one-china-principle/>.
- Waltz K.N., *Theory of International Politics*, Reading–Menlo Park–London–Amsterdam–Don Mills–Sydney 1979.
- Wolf S.O., *The China-Pakistan Economic Corridor of the Belt and Road Initiative: Concept, Context and Assessment*, Cham 2020.
- Workman D., *Top 15 Oil Suppliers to China*, World's Top Exports, [online] <https://www.world-stopexports.com/top-15-crude-oil-suppliers-to-china/>.
- Wu Jiao, Zhang Yunbi, *Xi in Call for Building of 'New Maritime Silk Road'*, „China Daily”, 4 X 2013, [online] https://usa.chinadaily.com.cn/china/2013-10/04/content_17008940.htm.
- Xi Focus: Xi Says Taiwan Question Will be Resolved as National Rejuvenation Will be Reality*, Xinhua, 10 X 2021, [online] http://www.news.cn/english/2021-10/09/c_1310233813.htm.
- Xi Jinping, *Hold High the Great Banner of Socialism with Chinese Characteristics and Strive in Unity to Build a Modern Socialist Country in All Respect*, Report to the 20th Congress of

- the Communist Country of China, Xinhua, 16 X 2022, [online] <https://english.news.cn/20221025/8eb6f5239f984f01a2bc45b5b5db0c51/c.html>.
- Yan Xuetong, *From Keeping a Low Profile for Striving for Achievement*, „The Chinese Journal of International Politics” 2014, vol. 7, no. 2, <https://doi.org/10.1093/cjip/pou027>.
- Yao Kuangyi, *China-Arab States Cooperation Forum in the Last Decade*, „Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (in Asia)” 2014, vol. 8, no. 3, <https://doi.org/10.1080/19370679.2014.12023253>.
- Zhang Tiejun, *Chinese Strategic Culture: Traditional and Present Features*, „Comparative Strategy” 2002, vol. 72, no. 2, <https://doi.org/10.1080/01495930290043056>.
- Zhu Feng, *Chinese Diplomacy for Benefit of the World*, „China Daily” 2022, 26 X, [online] <https://www.chinadaily.com.cn/a/202210/26/WS63586cb6a310fd2b29e7e820.html>.

Rafał KWIECIŃSKI – doktor, adiunkt w Zakładzie Chin Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. W swoich badaniach skupia się na polityce zagranicznej Chin, stosunkach międzynarodowych oraz bezpieczeństwie międzynarodowym w Azji Wschodniej. Jest autorem, współautorem albo współredaktorem czterech książek oraz ponad 20 artykułów naukowych i rozdziałów w pracach zbiorowych. Od 2013 roku jest członkiem Polskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych.